

Laaggeletterdheid

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Algemeen	4
Diverse gegevensverwerkingen	5
Nadere uitwerking drie ontwikkelingen	6
Q&A	9

Inleiding

Deze handreiking gaat over de privacyvraagstukken rondom de gegevensverwerking bij de uitvoering van onderzoeken naar de effectiviteit van de Wet educatie beroepsonderwijs (Web).

Algemeen

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties financiert op basis van de Wet educatie en beroepsonderwijs (Web) cursussen om laaggeletterden te scholen op het gebied van taal, rekenen en digitale vaardigheden. Deze zogenaamde Web-middelen worden aan de zogenaamde contactgemeenten van de 35 Web-regio's beschikbaar gesteld. Vervolgens worden daarmee door deze gemeenten in de Web-regio's opleidingen en cursussen ingekocht, dan wel gesubsidieerd. Sommige contactgemeenten zetten de Web-gelden door naar een of meer regiogemeenten, die dan zelf de inkoop van cursussen regelen.

Diverse gegevensverwerkingen

Ten behoeve van de uitvoering van de Web zijn er verschillend doeleinden om persoonsgegevens te verwerken.

- a. Gegevensverwerking t.b.v. cursistenregistratie
De cursusaanbieder moet de persoonsgegevens van de cursisten verwerken t.b.v. de eigen bedrijfsvoering. De cursusaanbieder heeft daarvoor een cursusregistratiesysteem.
- b. Gegevensdeling t.b.v. rechtmatigheidstoets
Om op grond van de Web in aanmerking te kunnen komen voor een cursus laaggeletterdheid, moet de betrokkene in een gemeente in de Web-regio wonen, 18+ en geen inburgeringsplichtige zijn. De contactgemeente toetst of de betrokkene aan deze eisen voldoet. Daarvoor stuurt de cursusaanbieder de toetsgegevens naar de contactgemeente.
- c. Gegevensdeling t.b.v. effectmeting van de Web en de effectiviteitsmeting van het bestede geld.
Op dit moment ontbreekt het aan een objectief, bruikbaar en betrouwbaar landelijk beeld over het effect van de Web en de effectiviteit van het op grond van deze wet bestede geld.

Daarom zijn er op dit moment drie ontwikkelingen om hier duidelijkheid over te krijgen.

1. Het CBS is in 2022 een proef met een landelijke monitor gestart om de deelname aan volwasseneneducatie die bekostigd wordt vanuit de Web in kaart brengen: Landelijk beeld volwasseneneducatie.
2. Gemeenten willen inzicht hebben in de vraag of zij de doelgroep laaggeletterden wel bereiken en wat het niveau is van deze groep.
3. De Unesco-leerstoel 'Volwasseneneducatie' wil kwantitatief onderzoek en duurzame monitoring verrichten naar de impact van volwasseneneducatie op de samenleving.

Voor deze drie ontwikkelingen is het noodzakelijk om (persoons)gegevens uit te wisselen tussen gemeenten (contact- en regiogemeenten), cursusaanbieders en het CBS. Daar komt bij dat gemeenten en cursusinstellingen vaak derde partijen inschakelen om de benodigde gegevens te leveren. Zodoende ontstaat er een wirwar aan uitwisseling van gegevens tussen de gemeenten (contact- en regiogemeenten), cursusinstellingen, het CBS en derde partijen. Daarbij is het van belang dat alle betrokken partijen alleen persoonsgegevens delen als dat rechtmatig is.

Om die reden heeft het Ministerie van BZK aan VNG/IBD gevraagd om gemeenten te ondersteunen met een set van hulpmiddelen om de gegevensbescherming bij de hierboven genoemde initiatieven te waarborgen. Dit betekent concreet dat VNG o.a. de volgende producten oplevert: een uitleg van de verschillende gegevensleveringen in het kader van de Web, een pré-DPIA, een verwerkersovereenkomst en een Q&A.

Nadere uitwerking drie ontwikkelingen

ad. 1: CBS Landelijk beeld volwasseneneducatie

Om een objectief, bruikbaar en betrouwbaar beeld te krijgen over het bereik van de Web-gelden gaat het CBS onderzoeken hoeveel burgers aan Web-cursussen deelnemen, aan welke cursussen zij deelnemen en wie aan de cursussen deelneemt. Daarom is het Landelijk beeld volwasseneneducatie in het leven geroepen. Zowel het Rijk als de gemeenten hebben zich daar in het recente verleden aan gecommitteerd. Het CBS heeft met de betrokken ministeries is afgesproken dat er voor het Landelijk beeld tot en met 2024 geen identificerende persoonsgegevens worden opgevraagd. Voor dit Landelijk beeld vraagt het CBS om de volgende gegevens van deelnemers aan een cursus:

- geslacht (M, V en neutraal)
- geboortejahr,
- NT1 of NT2 (is het Nederlands de moedertaal van de deelnemer aan de volwasseneneducatie?),
- Postcode of woongemeente,
- type cursus (formeel en non-formeel),
- soort aanbod (taal, rekenen, digitale vaardigheden of hybride cursus).

De cursusaanbieders beschikken over de bovengenoemde gegevens van de cursusdeelnemers.

Cursusaanbieders kunnen de gevraagde niet-identificerende gegevens rechtstreeks naar het CBS versturen, of eerst naar de gemeente. In het laatste geval stuurt de gemeente de gegevens vervolgens naar het CBS. De cursusaanbieder kan het verzamelen en versturen van de gegevens door een derde partij laten uitvoeren. Dan zijn er drie mogelijkheden.

1. De derde partij logt op locatie van de cursusaanbieder in op het cursusregistratiesysteem van de aanbieder, verzamelt de gegevens en verstuurt van daaruit de niet-identificerende gegevens naar het CBS. Deze derde partij heeft dan toegang tot het cursusregistratiesysteem met persoonsgegevens en moet dan een geheimhoudingsverklaring tekenen met de cursusaanbieder.
2. De derde partij logt op de eigen locatie in op het registratiesysteem van de cursusaanbieder, verzamelt de niet-identificerende gegevens en verstuurt deze vervolgens naar het CBS. Er is hierbij geen enkele noodzaak om persoonsgegevens eerst op de eigen systemen te downloaden. Daarom kan ook in dit geval worden volstaan met een geheimhoudingsverklaring.
3. Een cursusaanbieder verstuurt een export uit het registratiesysteem naar de derde partij stuurt die vervolgens naar het CBS. Vanuit het oogpunt van noodzakelijkheid is het niet geoorloofd om meer gegevens te versturen dan het CBS nodig heeft. Daarom verstuurt de cursusaanbieder alleen maar niet-identificeerbare gegevens.

Ad. 2: Bereiken doelgroep en niveau van de doelgroep

Gemeenten moeten op grond van de Web zorgdragen voor een goed aanbod van opleidingen volwasseneneducatie. Daarvoor willen gemeenten o.a. weten hoeveel volwassenen aan een cursus hebben deelgenomen en wat de eventuele doorstroming is naar vervolgcursussen.

Ook in dit geval beschikken de cursusaanbieders over de gegevens die gemeenten nodig hebben om keuzes te kunnen maken. Om eventuele dubbeltellingen te voorkomen (een cursist kan verschillende cursussen doen), kan het noodzakelijk zijn om gebruik te maken van een identificerend nummer. De cursusaanbieder gebruikt hiervoor het leerlingenregistratienummer.

Dat betekent dat de cursusaanbieder de volgende gegevens verstrekt:

- geslacht (M, V en neutraal)
- geboortejahr,
- NT1 of NT2 (is het Nederlands de moedertaal van de deelnemer aan de volwasseneneducatie?),

- Postcode of woongemeente,
- type cursus (formeel en non-formeel),
- soort aanbod (taal, rekenen, digitale vaardigheden of hybride cursus) en
- Identifierend nummer.

Alleen de cursusaanbieder kan de cursist identificeren op grond van het identificerend nummer, te weten het cursistnummer. Door het gebruik van dit identificerende nummer, is er sprake van pseudonimisering en daarmee is er sprake van persoonsgegevens.

De cursusaanbieder kan de gevraagde gegevens rechtstreeks vanuit het gebruikte registratiesysteem verzenden naar de gemeente, of een Excellijst met gegevens versturen. Het is van belang dat de cursusaanbieder alleen die gegevens aan de contactgemeente verstrekt die noodzakelijk zijn voor het onderzoek. En dat de cursusaanbieder deze gegevens op een veilige manier verstuurt.

De cursusaanbieder kan het verzamelen en versturen van de gegevens door een derde partij laten uitvoeren. Dan zijn er drie mogelijkheden.

1. De derde partij logt op locatie van de cursusaanbieder in op het cursusregistratiesysteem van de aanbieder, verzamelt de gegevens en verstuurt van daaruit de gegevens naar de gemeente. Deze derde partij moet dan een geheimhoudingsverklaring tekenen met de cursusaanbieder.
2. De derde partij logt op de eigen locatie in op het registratiesysteem van de cursusaanbieder, verzamelt de gegevens en verstuurt deze vervolgens naar de contactgemeente. Er is hierbij geen noodzaak om de gegevens op het eigen systeem te downloaden. Daarom kan worden volstaan met het ondertekenen van een geheimhoudingsverklaring.
3. De cursusaanbieder stuurt een export uit het registratiesysteem naar de derde partij. Deze selectie bevat niet meer gegevens dan de gemeente nodig heeft. Dus alleen de hierboven genoemde gegevens eventueel aangevuld met een identificerend nummer. Als deze gegevens een identificerend nummer bevatten, is er sprake van persoonsgegevens. Vervolgens verstuurt de cursusaanbieder deze gegevens naar de contactgemeente. Na de verzending moet de derde partij deze persoonsgegevens meteen vernietigen. De derde partij die de persoonsgegevens naar de gemeente verstuurt, verwerkt persoonsgegevens. Daarom moet de cursusaanbieder die de derde partij inschakelt met de opdrachtnemende partij een verwerkersovereenkomst afsluiten. Hiervoor kunnen partijen de Standaard Verwerkersovereenkomst van de VNG gebruiken.

Grondslag voor de gegevensverwerking: Art. 2.3.1, lid 1 Web bepaalt dat het college van burgemeester en wethouders zorgdraagt voor een aanbod van opleidingen educatie als bedoeld in artikel 7.3.1, eerste lid, onder b tot en met f, met voldoende aandacht voor alle doelgroepen.

Om zorg te dragen voor een aanbod van opleidingen educatie met voldoende aandacht voor alle doelgroepen, moet een gemeente o.a. weten of zij de doelgroep bereikt en wat het niveau is van deze groep. Daarvoor zal een gemeente dan onderzoek moeten doen. Artikel 2.3.1 Web is hiermee voor gemeenten en cursusaanbieders een voldoende grondslag om persoonsgegevens te mogen verwerken.

ad. 3: Impactmeting

Deelnemers aan de volwasseneneducatie vullen, samen met docenten, een vragenlijst in die de input vormt voor deze monitor.

De gegevens gaan dus rechtstreeks van de cursist naar de onderzoeker. De gemeente staat hier verder buiten. Artikel 89 AVG biedt een grondslag om persoonsgegevens te verwerken voor wetenschappelijk onderzoek. De persoonsgegevens zijn daarbij afkomstig van betrokkene zelf en worden alleen bij het onderzoek betrokken als betrokkene daarmee instemt.

NB: Het moet daarbij volstrekt helder zijn dat als de deelnemer niet wil meewerken aan de impactmeting, dit op geen enkele wijze zijn deelname aan de volwasseneneducatie in de weg staat. Daarnaast kan net als hierboven worden volstaan met de noodzakelijke gegevens en is het niet nodig om NAW-gegevens te verwerken.

Pré-DPIA

Gegevenslevering CBS

Voor de gegevenslevering aan het CBS worden geen persoonsgegevens gebruikt. Daarom wordt voor deze gegevenslevering geen (pré-)DPIA uitgevoerd.

Gegevenslevering voor gemeentelijk onderzoek (bereiken en niveau doelgroep)

Hierbij wordt gebruik gemaakt van een identificerend nummer, te weten het leerlingenregistratienummer, waardoor er sprake is van pseudonimisering. De contactgemeente heeft geen toegang tot het cursusregistratiesysteem en zal daarnaast ook niet deze de intentie hebben om tot identificatie van de betrokkenen over te gaan. Gelet hierop zullen de risico's bij de verwerking van deze gepseudonimiseerde gegevens niet hoog zijn en is het niet noodzakelijk om een DPIA uit te voeren.

Q&A

1. **Moeten cursusaanbieders voor het Landelijk beeld volwasseneneducatie persoonsgegevens aanleveren?**

Nee, het CBS heeft met de betrokken ministeries afgesproken dat het CBS tot en met 2024 voor het Landelijk beeld geen gegevens zal opvragen die tot een individu herleidbaar zijn.

2. **Wat is de grondslag voor het gemeentelijk onderzoek naar de vraag of gemeenten de doelgroep bereiken en wat het niveau is van deze groep, en voor de daaruit voortvloeiende verwerking van persoonsgegevens?**

Art. 2.3.1, lid 1 Web bepaalt dat het college/de gemeente moet zorgdragen voor een aanbod van opleidingen educatie. Om er zeker van te zijn dat gemeenten het juiste aanbod doen, zullen zij onderzoek moeten verrichten. Dat betekent dat gemeenten de cursusaanbieders om deelname gegevens mogen vragen.

Welke gegevens zijn hiervoor noodzakelijk?

Welke gegevens hebben gemeenten hiervoor nodig?

- geslacht (M, V en neutraal)
- geboortjaar,
- NT1 of NT2 (is het Nederlands de moedertaal van de deelnemer aan de volwasseneneducatie?),
- Postcode of woongemeente,
- type cursus (formeel en non-formeel),
- soort aanbod (taal, rekenen, digitale vaardigheden of hybride cursus).

Om dubbeltellingen te voorkomen (een cursist kan meerdere cursussen volgen), is het gebruik van een identificerend nummer (leerlingenregistratienummer) gerechtvaardigd.

3. **Wat is de grondslag voor het gebruik van een leerlingenregistratiesysteem door de cursusaanbieder?**

Cursusaanbieders hebben op grond van artikel 6.1(f) AVG een gerechtvaardigd belang om gegevens van cursisten te registreren. Zo kunnen cursusaanbieders contact onderhouden met de cursisten en kunnen zij verantwoording afleggen over welke werkzaamheden zij hebben verricht.

4. **Wie hebben toegang tot de registratiesysteem van de cursusaanbieder??**

Alleen (geautoriseerde medewerkers van) de cursusinstelling (hebben) heeft toegang tot het registratiesysteem. Gemeenten hebben geen toegang tot deze registratiesystemen.

5. **Heeft de derde partij die cursusaanbieder helpt met het verstrekken van de gegevens aan de gemeente toegang tot het systeem van de cursusaanbieder?**

In principe niet.

Een cursusaanbieder kan er echter voor kiezen om de taak om gegevens te leveren aan het CBS en/of de centrumgemeente uit te besteden aan een derde partij. En op zo'n manier dat de derde partij de gegevens uit het cursusregistratiesysteem naar het CBS en/of de gemeente verstuurt.

Als de derde partij op locatie van de cursusaanbieder inlogt in het cursusregistratiesysteem, de gegevens verzamelt en verstuurt naar het CBS en/of de gemeente dan moet de cursusaanbieder de derde partij daarvoor een specifieke autorisatie verlenen. Daarnaast moet de cursusaanbieder de derde partij een geheimhoudingsverklaring laten ondertekenen. De derde partij is dan geen verwerker die een verwerkersovereenkomst moet sluiten.

Logt de derde partij vanuit de eigen locatie in op het systeem van de cursusaanbieder zonder daarbij de gegevens op het eigen geautomatiseerde systeem te verwerken dan is de derde partij geen verwerker en kan worden volstaan met een geheimhoudingsverklaring.

6. Welke afspraken moet een cursusaanbieder maken als deze de gegevens via de mail in een excellijst verstuurt naar de derde partij?

Dat is afhankelijk van de vraag welke gegevens in Excellijst staan. Als de Excellijst geen persoonsgegevens bevat, dan is het niet noodzakelijk dat de cursusaanbieder daarvoor afspraken maakt.

Als er wel sprake is van gepseudonimiseerde persoonsgegevens in een Excellijst die de cursusaanbieder verstuurt, dan zal de cursusaanbieder dit beveiligd meten versturen.

Als de cursusaanbieder een derde partij inschakelt, voor het versturen van de gepseudonimiseerde persoonsgegevens dan zijn er verschillende mogelijkheden. 1. De derde partij logt op locatie van de cursusaanbieder in op het cursusregistratiesysteem van de aanbieder, verzamelt de gegevens en verstuurt van daaruit de gegevens naar de gemeente. Deze derde partij moet dan een geheimhoudingsverklaring tekenen met de cursusaanbieder. 2. De derde partij logt op de eigen locatie in op het registratiesysteem van de cursusaanbieder, verzamelt de gegevens en verstuurt deze vervolgens naar de contactgemeente. Er is hierbij geen noodzaak om de gegevens op het eigen systeem te downloaden. Daarom kan worden volstaan met het ondertekenen van een geheimhoudingsverklaring.

7. Wie leveren de gegevens aan bij het CBS voor het Landelijk beeld volwasseneneducatie? De gemeente of de aanbieders zelf?

Dat is aan de cursusaanbieder en de gemeente om dat te bepalen. De cursusaanbieder kan gevraagde gegevens rechtstreeks naar het CBS sturen, of deze eerst naar de contactgemeente sturen, die de gegevens naar het CBS stuurt.

8. Is er een informatiebeveiligingsbeleid beschikbaar van de verwerker?

Als er sprake van is dat een derde partij die persoonsgegevens verwerkt, is deze derde partij een verwerker is en gebruikt de opdrachtgever de Standaard Verwerkersovereenkomst van de VNG. In bijlage 2 bij deze overeenkomst moet de verwerker aantonen aan welk passende niveau van beveiliging de verwerker moet voldoen. Daarnaast kan de verwerker ook nog een eigen privacy en informatiebeveiligingsbeleid hebben opgesteld. Dit beleid en de genomen maatregelen moeten zijn afgestemd op de risico's die gepaard gaan met de verwerking van de persoonsgegevens.

Het vorenstaande geldt niet als er geen persoonsgegevens worden gebruikt.

9. Is de medewerker informatiebeveiliging ook betrokken bij dit proces?

De medewerker informatiebeveiliging moet aangesloten zijn als er sprake is van een verwerking van persoonsgegevens voor wat betreft de beveiliging van de geautomatiseerde systemen en het beveiligd versturen van de persoonsgegevens.

10. Is een cursusaanbieder een verwerker?

Nee, een cursusaanbieder voert een eigen (wettelijke) taak uit is daardoor een (zelfstandig) verwerkingsverantwoordelijke. Met deze partij hoeft de (regio)gemeente geen verwerkersovereenkomst te sluiten.

11. Wat als er een datalek ontstaat bij de cursusaanbieder?

De cursusaanbieder is een verwerkingsverantwoordelijk. Dat betekent dat als er een datalek ontstaat bij de cursusaanbieder deze een afweging moet maken of er een melding moet worden gedaan bij de Autoriteit Persoonsgegevens en de betrokkene(n). Wel verdient het aanbeveling als de cursusaanbieder de gemeente hiervan op de hoogte stelt.

12. Wat als er een datalek ontstaat bij de verwerker van de cursusaanbieder?

Als er een datalek ontstaat bij de verwerker van de cursusaanbieder moet de verwerker dat direct na ontdekking van het datalek melden bij de cursusaanbieder. Deze laatste is namelijk verwerkingsverantwoordelijke. De cursusaanbieder moet vervolgens een afweging maken of er een melding moet worden gedaan bij de Autoriteit Persoonsgegevens en/of de betrokkene(n).

13. Moet ik een DPIA uitvoeren?

Voor het Landelijk beeld volwasseneneducatie is een DPIA niet nodig, omdat er geen persoonsgegevens worden verwerkt.

Voor de gegevensoverdracht ten behoeve van de gemeentelijke monitor hoeft geen DPIA te worden uitgevoerd, omdat er alleen een identificerend nummer wordt gebruikt. Zodoende is er geen sprake van een hoog risico op grond waarvan een DPIA moet worden uitgevoerd.

**Vereniging van
Nederlandse Gemeenten**

Nassaulaan 12
2514 JS Den Haag
+31 70 373 83 93

info@vng.nl

mei 2023

[vng.nl](https://www.vng.nl)